

3248

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

1

Sägen om den engelska prinsessan.

(Sägen från Yngsjö, upptecknad 13/7 1917 efter
mor Qvicks i Åhus berättelse.)

Det var svår storm och stark köld - det var väl framåt vintern och det var för flera hundra år sedan. Då strandade ett stort och ståtligt skepp på den sandiga kusten utanför Yngsjö. Där budades omkring i byn, och man samlades - det var själva storbönderna - för att bege sig ut till fartyget och röva, vad där kunde vara. När man kom dit, så satt där en fin dam, som var nästan förfrusen. De andra hade väl omkommit. När damen såg böndernas avsikt, bad hon dem skona livet och ta henne an. Om de det gjorde, skulle de därifrån hon var få så mycket pengar, så att hela Yngsjö skulle bli skuldfritt och de skulle slippa all process. Om inte, så skulle de aldrig bli skuldfria och aldrig bli fria

från process. Hon var en prinsessa från England och var på väg till Stockholm för att där framföda det barn, som hon bar under sitt bröst. I sin gudlöshet läto Yngsjöbönderna emellertid ej beveka sig av hennes böner. De dödade henne och plundrade henne på alla dyrbarheter hon bar på sig. För att komma åt ringarna på hennes förfrusna händer, skuro de t.o.m. av fingrarna. Hennes lik kastade de i havet. Under förberedelsen till plundringen, hade den mördade ej hört något annat namn nämnas än Axel. Axel var väl något slags anförare för dem. Sedan de tillägnat sig allt av värde ombord på skeppet - och det var stor rikedom - där var pengar och där var ringar och ett par guldskor och en guldvagga - gingo de i land med sitt byte. Men där blev ingen ro. Första natten och andra banka det på porten, där Axel bodde, och man hörde det ropas: "Jag vill tala vid Axel". Den tredje natten var det detsamma, men nu inne vid farstudörren. Ingen vågade sig ut till att börja med. Men till slut gick kvinnan ut och frågade: "Vem är det?" - "Jag är prinsessan från England", svarade en röst, "jag vill tala vid Axel." - "Vad vill du?" - "Jag vill hämta mitt gull, mina pengar och allt, för jag skall resa till Stockholm och bli förlöst från mitt barn." Då genmälte kvinnan: "Här är ingen i gården, som heter Axel utom hunden." Fastän hunden var en stor, stark bandhund, som var mycket ondsint, hörde man huru han av någon blev gripen och slagen i väggen, tills han blev rent uppsliten.

Det var närmast två familjer, som delade rovet.

Skriv endast på denna sida!

3248

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3

De skulle vardera ha fått en guldsko. Men hur det var, så blev det ingen riktig välsignelse med rikedom. Alltid var där någon stackare i släkten, nervsvag eller konstig till humöret eller kom på hospital. Namnet Axel har förtlevt i släkten, fast det är många, som ment på, att de aldrig borde uppkalla det namnet. Där var en av den släkten, som jag minnes, som hette Margareta. Hon var också underlig och snål. Hon byggde sig till slut en sådan fin undantagsstuga och hade just flyttat dit, när åskan slog ned och alltsammans brann upp. "Nu måtte väl prinsessans gullsko också blivit uppbränd", menade folket där i bygden. Och som slutreflektion tillägger meddelarinnan: "Det, som med synd kommer, ska med sorg bortgå."

ACC. NR. 3248

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

4

Landskap: Kare Upptecknat av: Helgesson, A. Kyrkoh.
Härad: Örnäs i Väst Adress: Stehag
Socken: Stehag & Åhus Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Krigsminnen.

Vid Skär under Trollenäs skall en skatt vara nedgrävd. Danskar ha varit och sökt.

(9/2 1914) Jöns Jeppsson i Emnaröd (Brunakärr) 83-årig, har hört berättas om, hur under krigstid här i trakten folket av rädsla för överfall ej vågade stanna i sina hus om nätterna, huru en soldat, som kom in i en stuga, där modern höll på att kärna, tog hennes lilla barn och satte det på huvudet ner i kärnan. (enl. Elna Per Nils, Tattrabacken, var det gamle soldat Lag, som när han var med i kriget begått detta odåd, som låg honom tungt på sinnet i det sista.), samt huru de från bönderna kunde taga deras bästa kreatur, unga kvigor, och slakta. Köttet stekte de "på huden".

(Enl. Hagberg 1916): Ett danskt artilleri skall en gång ha satt sig (kört fast) i "Nattstallet" i Klöfven.

Å Haslefälad lär stått strid. "Mod annat vär"

Skriv endast på denna sida!

hörs där sänt gny, ja, enl. Elna Per Nils "kunde de se striden".

(Edv. Jacobsson, Esperöd, Hallaröd - tradition inom släkten): En svensk officer kom med en truppavdelning från N.Rörum till Hallaröd och tog där kvarter över natten. Han uttalade sin beundran över traktens naturskönhet och skall ha yttrat "Här skulle jag vilja båda leva och dö". När han följande dag bröt upp, blev han i skogen strax söder om Hallaröd överrumplad av snapphanar (danskar) och tillika med 8-9 stycken av sitt manskap nedskjuten. - Denne svenske officer blef begravnen i sydöstra hörnan på Hallaröds gamla kyrkogård. En gravhäll med inskription täckte graven men blev 1872 flyttad och ligger nu vid stora ingången mitt emot sakristidörren.

En gammal värja, mycket stor, hittades 1894 å Esperöds ägor av en arbetare. Från handtaget nystade han av en mycket seg tråd av gul färg och kastade bort den. Själva värjan tillvaratogs av Edvard Jacobsson och är ännu, fast sönderbruten, hos honom i förvar.

En sammandrabbning mellan svenskar och danskar har stått å Esperöd No.2 i Hallaröd. Vägen går fram emellan tvenne kärr. Här ligga ännu tre stycken större stenar, som kallas "Svenskingastena". Svenskarna hade läger i Esperöd och danskarna i Hallaröd. Striden skall ha avlupit till fördel för danskarna - 200 svenskar blevo nedgjorda. - Meddelarens farbror

var viss om, att där var spöken på platsen och att än i dag "härskri" därifrån stundom kunde höras.

Snapphanar förföljde två Johnstorpabönder. Dessa flydde till kyrkan, men eftersattes av sina förföljare upp i tornet och sökte sist sin räddning genom att hoppa ut om torngluggen. För den ene lyckades det därigenom att han hamnade på en höstack. Den andre däremot omkom. Den stora lämnen till nämnda tornlugg säges aldrig kunna stå stängd.

Anders Persson (Vendell) har hört, "att en hop snapphanar genom Stehags by (gadebacken utför) drogo mot Hassle och Rönneholm." De kommo från Bosjökloster.

Jöns Perssons gamla mor i Emnaröd brukade tala om, hur svårt det var under krigstiden 1809-14. "Ni ved inte, hur gott Ni ha det!" - Dryga krigsskatter - visste ej, hur de skulle skrapa ihop nödvändiga pengar.

(8/3 1922) Aug.Svensson, Vaghult, Kyrkhult, hade om snapphanarna hört berättas, att de i sin grymhet t.o.m. skuro av bröstet på kvinnor och satte upp dessa på en stång.

Fälts svärfar, Aug.Johansson, Ageröds hus, var med när nuvarande Hasslebro byggdes. Vid grävningar i ån anträffades stigbyglar, hjul, "skenor" (ej ringar) och en silveryxa. Den senare bytte en arbetare bort till gamle Kjellberg för 2 kakor bröd. Kjellberg sålde den till Lund för 100 kr.

3248

Gamle Olof Svensson, Hassleborg, hade för Fält berättat, att danske kungens kök och danska krigskassan blivit nedgrävda i ett moras (numera odlad jord i närheten av Granet) å Hassleborg, när danskarna vid ett tillfälle måste ta till skyndsamt flykt för svenskarna. Under löjtnant Coyets tid hade danskar varit här och velat söka rätt på det nedgrävda, men löjtnanten hade ej samtyckt till grävningarna.

Schultz i Hassle (lever ännu) hade hittat ett krus med pengar (utländska).

Vid Brovik (runstenskull.) skulle en dansk översette ligga begravnen.

(Karl Nordal, Hassle efter sin far): Vid Solmagare-backen lågo danskarna, när Stenbocken kom. De hade förstört Hassle bro och trodde inte, att svenskarna skulle kunna ta sig över ån. Det kunde de emellertid och ryckte fram, dolda bakom lövruskor. Svenskarna klädda i grönt - danskarna: "Tror skogen närmar sig". Danska krigskassan ska vara nergrävd i Solmagare-backen under en stor ek. Många ha letat efter den.

Landskap: Upptecknat av: Helgesson, A. Kyrkoh.
Härad: Adress: Stehag
Socken: Berättat av
Uppteckningsår: Född år i

8

Uppteckningen rör Stenbocken som ärthandlare.

(Enl. kyrkovård Ola Persson efter hans avlidn. fader): När Stenbocken jagade danskarna ur Skåne 1710, gingo svenskarna över Rönneå nere vid Stockamöllan. Svenskingavadet kallas platsen än idag och utmärkes av en där rest minnessten. Stenbock själv begav sig ästad att spionera, medan hans här låg och "rossade". Han förklädde sig till bonde och körde in till danska lägret med ett lass ärter. Den ene hästen var en förskräcklig fuling, den andre var bättre. Det var hans egen ridhäst. När danskarna klagade över, att ärterna voro små, lovade Stenbock att han om ett par dagar skulle komma med bättre. Någon av de danska officerarna började emellertid titta närgånget på ärthandlaren. Stenbock förstod då, att det var fara för handen, att han kunde bli upptäckt, "skar selen av hästen", kastade sig upp och räddade sig genom att jaga bort i sporrsträck. - Löftet om att komma igen med större ärter höll han ordentligt.

Skriv endast på denna sida!

Skåne
Ouis. Villands hör
Ståning o. Åhus Sv

3248

Upp. A. Helander
Ståning

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
9 ARKIV

Karl XII.

Karl XII sköts av en svensk, som laddat sin bös-
sa med en silverknapp. En vanlig kula hade inte bitit på honom.

- "Folket hade kessnat på kungen, när då allri bli slut på kriget!"
(Lundqvist efter Jens Alk)

Enl.O Rasumusson berättade hans farbror Lars
Bengtsson i Gamla Mickelborg, att en Pär Saf (Sägare) på sin tid
skulle i närheten av Mickelborg anträffat ett större antal danska
mynt.

(Mor Ekström efter sin far, 13/12 1914): En
skara danskar hade ankommit till trakten av Kjellstorp och slog
sig ner på Lilletöft och höll middagsrast. Folket, som kom ut och
fick se dem, blevo förskräckta men lugnades av danskarna med ytt-
randet: "Ni ä våra och vi ä era". - Men så kom våra, och då vanka-
des det smäll vid Kärrstorpa ller.

På Hassle fälad har stått ett slag. Där höres
stundom gny och oväsen.

Ur Skånska Saml. 68-73 av M. Weibull d.I p.38.
Kriget 1676-79. - "Sällan har ett krig visat så förstörande verk-
ningar som detta med dess dubbla karaktär av anfallskrig och bor-
gerligt. Isynnerhet hade det egentliga Skåne utstått oerhörda li-
danden. Det liknade, när freden slöts, i sina rikaste trakter ett
öde land och den svenska styrelsen såg sig nödsakad att strax

Kriget 1676-
79.

efter denna fred låta utgå en förordning, som i själva verket öppnade hertigdömet till ett nybyggareland för det nordliga Sverige." - 1679 26/11 utfärdade Karl XI. från Ljungby brev, att vem som helst finge taga ödehemman i Skåne i besittning.

1680. En sägen, som ännu fortlever bland allmogem i, vet berätta, att Karl XI under skånska kriget hade en älskarinna, som av honom begävdades med en gård, Damsgård i.....socken. "Det barn, som blev frukten av förbindelsen, skulle enligt kungens egen befallning beta Karl, om det blev en gosse, Hedvig, om det blev en flicka - ty så hette min mor." Det blev en flicka, som också fick detta namn - blev gift och lämnade många ättlingar efter sig, och det är en vittutgrenad släkt, som på detta sätt menar sig leda sin härkomst från Karl XI. - En Hedvig Bengtsdotter frånanträffas nu verkligen vara född omkr. 1681 och kan möjligen vara den av traditionen utpekade.

(Enl. Chronfeldt 24/6 1914): Snapphanetillhåll i Stehagstrakten voro: Vitseröds stenskog, Mästaskogen i Munkarp, Råröbacke o. Rövarekulan. - De gamle berätta om, huru tillfångatagna snapphanar blevo spetsade på pålar och uppställdes sedan vid landsvägarna till skrack för andra.

Skånska herregårdar: Rönneholm: Snapphanar skulle ha rövat en del av svenska krigskassan. Skatten nergrävd - förgä-

Karl XI.

Snapphanar.

ves eftersökt. Det enda man funnit är några gamla rostiga vapen.

Comissarie C. Paulin till generalguvernör J.

Sperling i brev:

1677 19/10 "Än hafver jag intet förr än nu hört någon klaga sig varit på vägen och "Snaphaner" tagit från dem proviantet."

26/10 1677. Vid boupppteckning efter Margareta Hendorf å Rönneholm upptagas 21 stycken stutar av vilka 3 tillhör de systerdottern Helle Lycke. "Noch hafva för varit 13 st. stutar af gårdens, hvilka snaphaner hafva borttagit - det officerarna på gården säga.

28/10 1677. "Den garnison, som nu på Rönneholm står, lærer där över vintern intet subsistera kunna. Och när de tänka marschera, synes äventyrligt något på gården kvarlämna för snaphanars skull.

1678 21/2. Frågas om den snaphanes broder, som bor i Allarp strax vid Oredh och som hade oxarna hos sig, om han icke bör lida för det han sådant gods hos sig hyser. Han hade genom prästen i Konga, Christer Allrun, begärt pardonskrift.

1678 3/6. Överstelöjtnant Rotherman utsände 2/6 ett parti till Gryttinge för att söka efter den bonde, som anförde det danska parti, som så hastigt hade överfallit E-holm.

Bonden var redan åt Landskrona. Hans hustru fördes till E-holm. Som byte hemfördes dessutom 4 kor tillhöriga andra bönder i samma by, vilka dock sade sig ej vetat om den andres skälmstycke. Paulin frågar om officerarna få behålla dessa fyra kor eller om de skola återlämnas.

1678 13/5 Proviantskrivaren på Knutstorp, Jacob Andersson, har övergått till fienden, förråd för garnisonen i Knutstorp är mycket ringa, och snaphaner visa sig dagligen.

Chr. Landby, 1762 50/7, anför följande "Tradition": Vid Åhmunnan, som löper af den stora o i hela Skåne bekanta Ringsjö, är ännu en alldeles kringfluten holme, som kallas Wallen, hvarest berättas en herregård i forna tider hafva stått med samma namn Wallen, innan Rönneholms sätesgård blef anlagd. Uti förra danska ofridstider, var där ikring ett härligt näste och tillhåll för snaphanar, som uti det myckna o tjocka träsket compagnievis uppehöll sig, emedan de hafde så kort väg att retirera sig öfver åhn, så snart de å någonthera sidan märkte någon fara å färde. -- Följer så berättelsen om "Å Jens", deras Capitain, som med sitt parti en gång höll sig glad och lustig i Stehags prästegård. Hans fru var med guld och silver överhängd. Men i bästa glädjen om natten kom ett svenskt parti över dem. Frun i all sin skrud och härlighet gömde sig i prästens kölna. Kaptenen

och hans följe kastade sig upp på sina hästar och slog sig igenom så pass lyckligt, att endast en snapphane blev på platsen.

R-beckska saml. XIII, p.88 (N. Ringii meddel. 1747 8/4): Svenskingabacken, belägen nedre i Stenskogen (Höör). En trupp svenskt krigsfolk och snapphanar möttes där. Snapphanarna voro manstarkast och behöllo den gången övervikten. De svenske blevo nederlagde. Byfolket begrov dem i den backe, som sedan behållit namnet Svenskingabacken.

Snapphanar hade i stor mängd med våld inlagt sig i Fogdaröas by. På en liten hög lund nära byen hade de uppfört ett skådetorn - ett stenröse utvisar annu platsen - där vakt utsattes, som skulle giva tillkänna, om från något håll deras hämnare nätkades. Böndernas redlighet mot sitt fädernesland övergick emellertid dessa förrädares list. Svenske fältmarskalken blev underrättad om desse inträngare. Ett parti cavalleri utsändes och lyckades lönligen tränga fram genom skog och trång mark, överrumplade snapphanarna i deras säkerhet och nedlade dem. Men snapphanarnas anhängare läto icke böndernas list bliva ohämnad utan överföllu dem vid tillfälle och förolämpade dem med brand och röveri.

Jöns Olson Lund, född 1787 i Trollenäs, var jämte sina bröder Anders och Nils med i lantvärnet 1809. 400 utskrevos (i Onsjö?). 36 kommo tillbaka. De övriga förgingos genom

Lantvärnet
1809.

svält och vanvård. Det var ett under, att samtliga de tre bröderna blevo räddade. Den yngste skulle gått under men räddades av de två andra, som släpade honom med sig. - Jöns Olsson hade blivit gammal man. Hans son skulle köra till Kullen och hämta ett lass sill. Fadren följde med. När de kommo med mot kusten, där havet blev synligt, märkte sonen, att fadren började häftigt gräta samt undrade, hur det kom till. "Jo, denna vägen kom vi, när vi skulle ut i lantvärnet 1809. I den gården lå vi över natten. Vi for illa här hemma. Men det blev värre sen." - Sagesman: ... i Billinge, sonson till Jöns Olsson.

ACC. NR. 3248

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av: Helgesson, A. Kyrkoh.

Härad: Adress: Stehag

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

15

Uppteckningen rör Folkmötet (skandinavistiska).

hölls i Stehag (enl. Hallsten) 1867. Initiativtagare skulle bl.andra vara folkhögskollärare H. Persson från Ask (folkhögskolan flyttad sedan till Svalöv). Tallösa (?) deltagare (50000!?) från alla håll. Danskarna kommo med tåg, 36 vagnar - till stor del öppna, lövklädda - musikkårer och studentsångare. Musiken spelade, när tåget rullade in. Så tystnade musiken, och studenterna stämde i med sång. Samlingsplats var vid Hvilestället, skogsomgivnet ängsområde i vinkeln mellan Verlinge och Kjellstorpavägen.

Landskap: Upptecknat av: Helgesson, A. Kyrkoh.
 Härad: Adress: Stehag
 Socken: Berättat av
 Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Översvämning.

Översvämning hösten 1859 eller 60 genom åksregn, bröt ner "Springarebron", och steg vattnet vid samma tillfälle nästan en aln. över vägen vid Klockarebron. (enl. N. Lundqvist)

Maria Petersson berättar om en så våldsam översvämning av Karbrobacken, det var en söndag, att vaktmästare Joh. Johansson, klädd i träskostövlar, bar åtskilliga kyrkobe-sökande damer över det forsande vattnet vid Klockarebron.

Våren 1924 vid häftig snösmältning å hårdfrusen mark, var undertecknad själv åsyna vittne till något liknande. Hela dalsänkan ("egypten") söder om bron och delvis även norr om densamma omvandlades i sjö, och något efter middagen, då vattnet vid bron stigit ett par meter, stod vägen under vatten, så att fotgängare hade svårt att ta sig över. Samtidigt störtade

vatten i strid flod från den översvämmade gropen tvärs över vägen mittför Stehags kyrka och utför "Gadebacken". Även vid Stehags station så våldsam översvämning, att källrarna fylldes med vatten, och åtskilliga hus blevo kringflutna.

LUNDS UNIVERSITETSBIBLIOTEK
FÖR KUNSKAPSBIBLIOTEK

ACC. NR. ~~3248~~

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Upptecknat av: Helgesson, A. Kyrkoh.
Härad: Adress: Stehag
Socken: Berättat av Karna Boström
Uppteckningsår: 3/7 1925 Född år i

18

Uppteckningen rör Svältdöd.

I Verlinge hade "Westringarna" sin bastu i Mellanvången. I den bastun hade en mor en gång låtit sitt barn, en femårig pojke, svälta ihjäl. Hon slapp nom in där och stängde för nom o ga nom ingen mad. Hon gick dit 4 kvällar, och då hörde hon, hur han ryade sig. Den femte kvällen var där tyst. Då va på etterhösten och ble upptäckt, när di kom och skulle bryda. Han hade ätet ler. Hela magen va full av ler. Modren blev satt i fängelse och dömdes till attsjälv svälta. Där lå brö på hyllorna, men hon fick bara en liden, liden bid, så hon nätt och jämt kunde hålla livet oppe.

ACC. NR. 3248

Landskap: Upptecknat av: Helgesson, A. Kyrkoh.

Härad: Adress: Stehag

Socken: Berättat av

Uppteckningsår: Född år i

Uppteckningen rör Hungeråret 1868.

Anna Skog i Verlinge (blinde "Petter Skogs" mor; denne dog å ålderdomshemmet 1911 6/5) gick till Rönneholm och hämtade "fattigbröd". Detta, som var bakat av havre, var hennes enda mat - vatten till som dryck. Rågmjöl kostade (enl. Elna Olsson) 2 rd. pundet. Ola Nilsson i Vingahus (Elnas far, född 16/3 1823, död 2/12 1913) gick och "skar torv", som lades i kullor. Dagspenning var 16 skilling. - Säden kunde ej bindas - "sopades" ihop i strängar. Rysk råg kom in - bra att baka av. Många måste slakta mer kreatur eller sälja till underpris. - I samband med tal härom erinrade Mor Lars Jöns i Klöfven om ett gammalt ord till tjänare, när de sökte plats: "Gott brö och gott dricka ska du få - men ingen lön."

Enl. Centervall ("Lukas") föll i Stehag intet regn mellan mars 1868 och början av november 1869. T.O.M. enebuskar-

Skriv endast på denna sida!

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

19

3248

na å fäladerna vissnade ner. De flesta brunnar voro torra. "Käl-
lan i dalen"(vid stathuset, vid "planteringen", stationsskogen)
sinade emellertid aldrig och ej heller 68.

Enligt Nils Lundqvist, född 1852 - tjänade 68 i
Ö.Strö, senare å Fairyhill, förekom det, att man "drog upp" sä-
den för att ej spilla något av halmen. Enl.L. skulle grödan varit
god både 67 och 69. Efterhösten 68 var vacker, så att man kunde
låta kreaturen livnära sig på betesmark nästan ända till jul.

20
UNIVERSITETS
FOLKMINNESARKIV